

John Boyne

De grote stilte

2001

Pas toen ik ruim op middelbare leeftijd was ging ik me ervoor schamen een Ier te zijn.

Ik zou kunnen beginnen met de avond waarop ik bij mijn zus aanbelde om er te gaan eten en zij zich niet kon herinneren dat ze me had uitgenodigd; volgens mij was dat de avond waarop ze de eerste tekenen vertoonde dat ze geestelijk begon af te takelen.

Eerder die dag was George W. Bush voor de eerste keer ingehuldigd als president van de Verenigde Staten, en toen ik aankwam bij Hannahs huis aan Grange Road in Rathfarnham, zat ze aan de buis gekluisterd om de hoogtepunten van de ceremonie te bekijken die rond het middaguur in Washington had plaatsgevonden.

Ik was er al bijna een jaar niet meer geweest en bedacht dat ik na Kristians overlijden een tijdlang regelmatig was langsgegaan, maar tot mijn schaamte vervolgens weer in mijn oude gewoonte was vervallen: een sporadisch telefoontje, een nog sporadischer lunch bij Bewley's op Grafton Street, een café dat ons allebei aan vroeger deed denken. Jaren geleden had mam ons er mee naartoe genomen als we naar de stad gingen om naar de kerstetalage van Switzer's te kijken. We gingen er ook lunchen als we bij Clery's moesten worden opgemeten voor de kleren ter ere van onze eerste communie: spannende middagen waarop we na de worstjes, bonen en patat de grootste slagroompunt van haar mochten bestellen die we konden vinden, met

Fanta om het mee weg te spoelen. Voor de kerk van Dundrum stapten we op bus 48A naar het centrum van Dublin, en Hannah en ik renden naar boven om voorin te gaan zitten, waar we ons vasthielden aan de stang voor ons terwijl de bus door Milltown en Ranelagh reed, over de bult van Charlemont Bridge in de richting van de oude Metro-pole-bioscoop achter het station op Tara Street, waar we ooit mee naartoe waren genomen om *Mutiny on the Bounty* met Marlon Brando en Trevor Howard te zien, maar er weer uit waren gesleurd toen de vrouwen van Otaheite in hun kajak op de wellustige matrozen af kwamen varen, met ontbloot bovenlichaam en enkel bloemenkransen om hun hals om hun zedigheid te beschermen. Nog diezelfde avond had mam een brief aan *The Evening Press* geschreven om te eisen dat de film verboden werd. Leven we nou in een katholiek land of niet? had ze gevraagd.

In de vijfendertig jaar die sindsdien zijn verstreken is er niet echt veel veranderd bij Bewley's, dat me altijd erg dierbaar is gebleven. Ik ben nostalgisch van aard, wat ik soms ervaar als een vloek. Als ik de van elkaar afgeschermd zitjes zie die nog steeds plaats bieden aan Dubliners van allerlei slag, voel ik weer de knusheid van mijn jeugd. De gepensioneerde heren met witgrijze haren, gladgeschoren kin en Old Spice, gehuld in hun overbodige pak met stropdas, die het economiekatern van *The Irish Times* zitten te lezen, al is het niet meer relevant voor hun leven. De getrouwde vrouwen die halverwege de ochtend intens genieten van een kopje koffie, indertijd met als enig gezelschap de geweldige Maeve Binchy, die er stamgast was. De studenten van Trinity College die rondhangen met grote bekers koffie en saucijzenbroodjes, luidruchtig en aanwezig, zinderend van opwinding omdat ze jong en in elkaars gezelschap zijn, Een enkele pechvogel die het niet meezit in het leven en bereid is de prijs van een kopje thee te betalen in ruil voor een uur of twee in de warme ruimte. De stad heeft zich altijd gelaafd aan de onbevooroordeelde gastvrij-

heid van Bewley's, en af en toe deden ook Hannah en ik ons eraan te goed: een man van middelbare leeftijd en zijn zus die net haar man had verloren, keurig gekleed, die omzichtige gesprekken voerden en nog steeds een voorliefde voor slagroomgebak hadden, maar een maag die geen Fanta meer kon verdragen.

Hannah had een paar dagen eerder gebeld om me uit te nodigen, en ik had direct ja gezegd. Ik vroeg me af of ze eenzaam was. Haar oudste zoon, mijn neef Aidan, zat in de bouw in Londen en kwam bijna nooit naar huis. Ik wist dat hij zelfs nog minder belde dan ik. Maar hij was dan ook een moeilijke man. Op een dag was hij zonder enige aanwijzing van een vrolijke en extraverte jongen, een soort vroegrijpe entertainer, veranderd in een afstandelijke, boze aanwezigheid in het huis van Hannah en Kristian, en de woede, die zonder duidelijke aanleiding ineens het bloed in zijn aderen had vergiftigd, was in zijn tienerjaren nooit afgenomen; integendeel, ze nam alleen maar toe en maakte alles kapot waarmee hij in aanraking kwam. Hij was lang en goed gebouwd en door zijn Scandinavische afkomst had hij een lichte huid en blond haar. Hij kon vrouwen inpalmen door bijna onmerkbaar een wenkbrauw op te trekken en had een voorkeur voor dames die onmogelijk tevreden te stellen waren. Hij had een meisje in de problemen gebracht toen ze allebei nog niet eens oud genoeg waren om auto te mogen rijden, waarover een tijdlang een ware strijd was geleverd. Uiteindelijk werd het kind ter adoptie afgestaan, na een hevige ruzie tussen Kristian en de vader van het meisje waar op een gegeven moment de politie bij was gehaald. Nu hoorde ik nooit meer iets van Aidan. Hij had de neiging me vol minachting aan te kijken. Toen hij een keer te veel had gedronken en op een familiefestje naast me stond, steunde hij met één hand tegen de muur en boog te dicht naar me toe, zodat ik mijn hoofd moest afwenden voor de alcohol- en sigarettenwalm. Hij keek me spottend aan en vroeg me op uiterst aimabele toon: 'Zeg eens eerlijk, heb jij nou nooit eens het gevoel dat

je je leven hebt vergooid? Denk jij nou nooit eens: kon ik de tijd maar terugdraaien en m'n leven overdoen? Alles anders doen? Een normaal iemand zijn in plaats van wat je nu bent?' Ik schudde mijn hoofd en zei dat ik in de kern heel tevreden was met mijn leven, dat ik op jongere leeftijd misschien niet altijd de juiste keuzes had gemaakt, maar dat ik er nog steeds achter stond. Dat laatste benadrukte ik, en ook dat hij dan misschien niet precies begreep waarom ik mijn beslissingen had genomen, maar dat ze mij indertijd duidelijkheid en richting hadden gegeven, allebei dingen waaraan het in zijn eigen leven helaas leek te ontbreken. 'Daar kon je wel eens gelijk in hebben, Odran,' zei hij, terwijl hij weer rechtop ging staan en me zo bevrijdde uit de gevangenis van zijn romp en armen. 'Maar toch zou ik nooit zo kunnen zijn als jij. Dan schoot ik me nog liever door mijn kop.'

Nee, Aidan had nooit de keuzes kunnen maken die ik heb gemaakt, en daar ben ik nu dankbaar voor. Hij deelde mijn naïviteit of onvermogen om anderen te confronteren namelijk niet. Zelfs als jongen was hij meer man dan ik ooit zou zijn. Er werd nu gefluisterd dat hij in Londen samenwoonde met een meisje dat een paar jaar ouder was dan hij en dat ze al twee kinderen had, waar ik nogal van opkeek, aangezien hij niets wilde weten van het kind dat hij had kunnen hebben.

Nu woonde alleen nog de jongste bij Hannah thuis, Jonas, die altijd introvert was geweest en geen fatsoenlijk gesprek kon voeren zonder naar zijn schoenen te kijken of met zijn vingers in de lucht te trommelen, als een rusteloze pianist. Hij bloosde als je naar hem keek en sloot zich het liefst met een boek op in zijn kamer. Maar als ik hem vroeg wie zijn favoriete schrijvers waren, wilde hij me dat niet vertellen of kwam hij met een naam waar ik nog nooit van had gehoord, meestal een buitenlandse: Japans, Italiaans, Portugees, als een bijna bewuste daad van verzet. Bij de begrafenis van zijn vader, afgelopen maart, had ik geprobeerd de sfeer wat minder beladen te maken door

te vragen of Jonas achter die gesloten deur zat te lezen, of dat hij iets anders deed. Ik bedoelde er natuurlijk niets mee – het was als grapje bedoeld – maar zodra de woorden over mijn lippen kwamen, hoorde ik hoe plat het klonk en de arme jongen – volgens mij waren nog drie of vier andere mensen getuige van het voorval, onder wie zijn moeder – werd donkerpaars en verslikte zich in zijn 7-Up. Ik wilde dolgraag zeggen hoe erg het me speet dat ik hem in verlegenheid had gebracht, maar omdat dat de zaak alleen nog maar erger zou maken, deed ik niks en liep weg. Soms dacht ik dat we het nooit meer zouden kunnen bijleggen omdat hij wel moest denken dat ik eropuit was om hem te vernederen, iets wat ik nooit opzettelijk zou doen.

In die tijd, de tijd waar ik het over heb, was Jonas zestien jaar en bezig met zijn eindexamen, dat hem niet al te veel problemen zou moeten geven. Van kleins af aan was hij slim, hij had ruim vóór alle andere kinderen van zijn leeftijd leren praten en lezen. Toen Kristian nog leefde, zei hij altijd dat Jonas met die hersens chirurg of advocaat kon worden, premier van Noorwegen of president van Ierland, maar als ik hem dat hoorde zeggen, dacht ik steeds: nee, dat is niet voor deze jongen weggelegd. Ik wist niet wat er dan wel voor hem was weggelegd, maar dat in elk geval niet.

Soms dacht ik dat Jonas een eenzame ziel was. Hij had het nooit over vrienden. Hij had geen vriendinnetje, was met niemand naar het kerstfeest van school geweest, zelfs met zichzelf niet. Hij zat niet bij een club of op een sport. Hij ging naar school en kwam weer van school naar huis. Op zondagmiddag ging hij in zijn eentje naar de film, meestal een buitenlandse. Hij hielp mee in huis. Ik vroeg me af of hij eenzaam was. Ik wist wel een beetje hoe het was om een eenzame jongen te zijn.

De enigen die in het huis woonden waren dus Hannah en Jonas; hun man en vader was dood, hun zoon en broer zat in de bouw, en van het weinige dat ik afwist van het gezinsleven wist ik dit: dat een

vrouw van halverwege de veertig en een bange puber bitter weinig gespreksstof zouden hebben. Was het dan misschien de stilte in huis die haar ertoe had gedreven de telefoon te pakken en haar oudere broer Odran te bellen om te vragen of hij zin had om te komen eten? Ze zagen elkaar zo weinig de laatste tijd.

Die avond was ik met de nieuwe auto. Of de nieuwe tweedehands-auto, moet ik zeggen, een Ford Fiesta uit 1992. Ik had hem nog maar een week geleden opgehaald en was er helemaal mee in mijn nopjes, want het was een verdraaid handig ding en superwendbaar in de stad. Ik parkeerde op straat voor Hannahs huis, stapte uit en deed het hekje open, dat een beetje uit het lood hing, en liet mijn vinger over de afgebladderde zwarte verf gaan die het hout ontsierde. Ik vroeg me af waarom Jonas daar niets aan deed. Was hij niet een beetje de man in huis nu Kristian dood en Aidan weg was, ook al was hij zijn jongensjaren nog maar nauwelijks ontgroeid? De tuin stond er echter prima bij. De planten hadden de koude maanden doorstaan en er leken wel honderd geheimen schuil te gaan in een goed onderhouden bloembed, verborgen in de aarde – geheimen die tot leven zouden komen en hun bladeren zouden ontvouwen zodra de winter plaats zou maken voor de lente. Die kon me niet snel genoeg beginnen omdat ik altijd een zonliefhebber ben geweest, al kwam ik er persoonlijk nogal weinig mee in aanraking omdat ik, afgezien van een jaar in Rome, al mijn hele leven in Ierland woon.

Toen ik daar zo stond, vroeg ik me af sinds wanneer Hannah groene vingers had. Was dat iets nieuws?

Ik belde aan, deed een stap naar achteren en keek omhoog naar het raam op de eerste verdieping waar licht brandde, en toen ik dat deed schoot er een schim voorbij. Blijkbaar had Jonas de auto horen aankomen en naar buiten gekeken toen ik over het paadje naar de deur liep. Ik hoopte dat hij de Fiesta had gezien. Wat kon het voor kwaad om te willen dat hij een beetje opkeek naar zijn oom? Ik bedacht dat

ik toch beter mijn best moest doen voor die jongen, ik was tenslotte zijn enige oom, en nu zijn vader was overleden en zijn oudere broer het huis uit was, kon hij misschien wel een man in zijn leven gebruiken.

De deur ging open en toen Hannah naar buiten keek, deed ze me denken aan onze overleden oma, aan de manier waarop ze stond te turen, een beetje gebogen, zich afvragend wat iemand op dit late tijdstip voor haar deur deed. In haar gezicht kon ik de vrouw zien die ze over vijftien jaar wel eens zou kunnen zijn.

‘Kijk nou eens,’ zei ze. Nu ze me herkende, knikte ze tevreden. ‘Uit de dood herrezen.’

‘Ho een beetje,’ antwoordde ik, terwijl ik lachend vooroverboog om haar op haar wang te kussen. Ze rook naar de lotions en crèmes die de vrouwen van haar leeftijd gebruiken. Ik herken ze als ze bij me in de buurt komen om me een hand te geven en te vragen hoe mijn week was en of ik zin heb om een keertje te komen eten en hoe het met hun zoons gaat, ze maken het u toch niet te moeilijk, hè? Ik weet niet hoe die lotions heten. Dat spul heet vast niet eens lotion. In de reclame noemen ze het anders. Er is vast een modern woord voor. Maar met wat ik allemaal níet weet over vrouwen en hun gewoontes zijn zeker genoeg boeken te vullen om de hele Bibliotheek van Alexandrië mee vol te zetten.

‘Fijn je te zien, Hannah,’ zei ik, terwijl ik naar binnen ging en mijn jas uittrok, die ik ophing aan een van de lege haken op de gang, naast haar afgedragen, degelijke donkerblauwe jas en een bruinsuède jas die alleen maar van Jonas kon zijn. Bij de trap keek ik naar boven, want ineens had ik zin om hem te zien.

‘Kom binnen, kom binnen,’ zei Hannah, terwijl ze me voorging naar de woonkamer, waar het warm en gezellig was. Ze had de haard aangestoken en de kamer zelf straalde iets uit waardoor het me heerlijk leek om hier een avondje tv te zitten kijken, te luisteren naar Anne

Doyle die vertelde wat Bertie Ahern uitspookte, of John Bruton weer terug zou komen in de politiek, en wat die arme Al Gore ging doen nu hij was afgedankt.

Boven op de televisie stond een ingelijste foto van de kleine Cathal die slap hing van het lachen, alsof hij nog zijn hele leven voor zich had, die arme jongen. Het was een foto die ik nog nooit had gezien. Ik bekeek hem eens goed: hij stond op een strand in een korte broek, met ongekamde haren en een hartverscheurende lach op zijn gezicht. Even duizelde het me. In zijn hele leven had Cathal maar op één strand gestaan, waarom zette Hannah een herinnering aan die verschrikkelijke week zo in het zicht? Waar had ze die foto überhaupt vandaan?

‘Was het eigenlijk druk op de weg?’ vroeg ze vanaf de andere kant van de kamer. Ik draaide me om en keek haar even aan voordat ik antwoord gaf.

‘Nergens last van gehad,’ zei ik. ‘Ik heb een nieuwe auto. Loopt als een zonnetje.’

‘Een nieuwe auto? Toe maar! Mag dat wel?’

‘Ik bedoel niet gloednieuw,’ zei ik, en nam me voor er niet meer op die manier aan te denken. ‘Ik bedoel nieuw voor mij. Hij is tweedehands.’

‘En dan mag het wel?’ vroeg ze.

‘Ja,’ zei ik lacherig, maar ik begreep niet precies wat ze bedoelde. ‘Ik moet toch van A naar B kunnen komen?’

‘Dat zal wel. Hoe laat is het trouwens?’ Ze keek op haar horloge, en toen weer naar mij. ‘Ga je nog zitten? Ik word zenuwachtig als je zo blijft staan.’

‘Oké,’ zei ik terwijl ik ging zitten, en op dat moment sloeg ze een hand voor haar mond en keek me aan alsof ze enorm was geschrokken.

‘Godallemachtig,’ zei ze. ‘Ik heb je voor het eten uitgenodigd, of niet?’

‘Ja,’ beaamde ik, terwijl ik me realiseerde dat de etensgeuren eerder een herinnering aan een voorbije maaltijd waren dan de belofte van eten dat werd klaargemaakt. ‘Was je het vergeten?’

Even wendde ze zich verward af en kneep haar ogen tot spleetjes, zodat haar gezicht er vreemd uitzag, waarna ze haar hoofd schudde. ‘Natuurlijk ben ik het niet vergeten,’ zei ze. ‘Behalve, nou ja, toch wel, denk ik. Ik dacht dat het – hadden we niet op donderdag afgesproken?’

‘Nee,’ antwoordde ik, ervan overtuigd dat we op zaterdag hadden afgesproken. ‘Nou ja, misschien heb ik me wel vergist,’ zei ik nog, want ik wilde het haar niet nadragen.

‘Je hebt je niet vergist,’ zei ze hoofdschuddend. Ze keek meer ont-
daan dan me nodig leek. ‘Ik weet niet wat me de laatste tijd mankeert, Odran. Ik stuit alle kanten op. Ik kan je een hele waslijst geven van vergissingen die ik de laatste tijd heb gemaakt. Mevrouw Byrne heeft me al gewaarschuwd en gezegd dat ik beter moet opletten. Maar dat mens heeft altijd kritiek. In haar ogen kan ik niks goed doen. Luister, ik weet niet wat ik moet zeggen. We hebben al gegeten. Jonas en ik hebben een half uur geleden gegeten en ik zat net voor de tv. Zal ik een broodje worst voor je klaarmaken? Heb je daar zin in?’

Ik dacht erover na en knikte. ‘Dat lijkt me heerlijk,’ zei ik, en toen ik bedacht hoe erg mijn maag had gerammeld in de auto, zei ik dat ik er wel twee lustte als dat geen probleem was en ze zei dat dat natuurlijk geen probleem was, waarom zou het, ze had toch haar halve leven broodjes worst staan maken voor die twee daarboven?

‘Die twee?’ Ik vroeg me af of de schim voor het raam die ik voor Jonas had aangezien misschien zijn oudere broer was. ‘Aidan is toch niet thuis?’

‘Aidan?’ zei ze, terwijl ze zich met de pan al in haar hand verrast omdraaide. ‘O nee, die zit in Londen, in de bouw. Dat weet je best.’

‘Maar je zei die twee.’

‘Ik bedoelde Jonas,’ antwoordde ze.

Ik ging er maar niet op in en richtte mijn aandacht op de televisie.

‘Zat je net hiernaar te kijken?’ riep ik. ‘Wat een heisa maken die Amerikanen toch om alles, hè?’

‘Je zou d’r nog koppijn van krijgen,’ zei ze boven het geluid van de spetterende olie in de pan uit toen ze er drie of vier worstjes in legde om ze te bakken. ‘Maar inderdaad, ik heb de halve dag zitten kijken. Denk je dat die vent wat is?’

‘Hij is nog niet eens begonnen en iedereen heeft al een hekel aan hem,’ zei ik, want eerder die middag had ik zelf naar een stukje van de inauguratie gekeken en me verbaasd over de demonstraties in de straten van de hoofdstad. Iedereen zei dat hij helemaal niet had gewonnen, en misschien was dat ook wel zo, maar het was zo’n nek-aan-nekrace dat ik maar moeilijk kon geloven dat een inauguratie van Gore rechtmatiger zou zijn geweest.

‘Weet je wie ik geweldig vond?’ zei Hannah dromerig, alsof ze weer een meisje was.

‘Wie?’ vroeg ik. ‘Wie vond je geweldig?’

‘Ronald Reagan,’ zei ze. ‘Ken je hem nog van toen hij in films speelde? Soms zenden ze er op zaterdagmiddag een uit op BBC2. Een paar weken geleden was er een waarin Ronald Reagan aan een spoorlijn werkte en hij een ongeluk kreeg en het volgende moment werd hij wakker in bed en waren allebei zijn benen geamputeerd. “Waar is de rest van me gebleven?” schreeuwde hij. “Waar is de rest van me gebleven?”’

‘O ja,’ zei ik, hoewel ik nog nooit van mijn leven een film met Ronald Reagan had gezien en het me altijd verbaasde als mensen het erover hadden hoe hij in films was. Ze zeiden dat zijn vrouw een vreselijk mens was.

‘Hij gaf me altijd het gevoel dat hij het voor het zeggen had,’ zei Hannah. ‘En dat vind ik leuk in een man. Dat had Kristian ook.’

‘Dat had hij zeker,’ beaamde ik, want het was waar, hij had het ook voor het zeggen.

‘Wist je dat hij verliefd was op Thatcher?’

‘Kristian?’ vroeg ik fronsend. Ik kon het me niet voorstellen.

‘Nee, niet Kristian,’ zei ze geïrriteerd. ‘Ronald Reagan. Dat zeggen ze tenminste. Dat die twee verliefd op elkaar waren.’

‘Ik weet het niet,’ zei ik schouderophalend. ‘Ik vraag het me af. Het lijkt me een moeilijke vrouw om van te houden.’

‘Ik zal blij zijn als die Clinton z’n biezen pakt,’ zei ze. ‘Dat was een viespeuk, of niet soms?’

Ik knikte vaag. Zelf had ik het ook wel gehad met Bill Clinton. Ik was het wel eens met zijn politiek, maar hij was bijna niet meer te vertrouwen, hij was zo druk bezig zijn hachje te redden dat ik al tijden geleden was afgehaakt. Al die opgeheven vingers en glasharde ontkenningen. En er was allemaal geen woord van waar.

‘Die vent met z’n orale seks,’ ging Hannah verder, en verrast keek ik haar aan. Ik had nog nooit zulke woorden uit haar mond horen komen en wist niet zeker of ik haar wel goed had verstaan, maar ik was niet van plan om vragen te stellen. Ze stond de worstjes om te draaien in de pan en neuriede voor zich uit. ‘Odran, wil je ketchup of heb je liever bruine saus?’ riep ze.

‘Ketchup,’ zei ik.

‘Die is op.’

‘Dan is bruine saus prima,’ zei ik. ‘Ik kan me niet herinneren wanneer ik voor het laatst bruine saus heb gegeten. Weet je nog dat pa dat overal op deed? Zelfs op zalm?’

‘Op zalm?’ vroeg ze, terwijl ze me een bord met twee overheerlijke broodjes worst aanreikte. ‘Hebben wij ooit zalm gegeten toen we klein waren?’

‘Ach, af en toe was er een beetje.’

‘Voor zover ik me kan herinneren niet,’ zei ze, terwijl ze in de leun-

stoel ging zitten en me aankeek. ‘Hoe is je broodje?’

‘Perfect,’ zei ik.

‘Ik had voor je moeten koken.’

‘Geeft niks.’

‘Ik weet niet waar ik met mijn hoofd ben de laatste tijd.’

‘Maak je maar niet druk, Hannah,’ zei ik, omdat ik het over iets anders wilde hebben. ‘Wat hebben jullie eigenlijk gegeten?’

‘Kip,’ zei ze. ‘En geen gekookte aardappelen maar puree. Kristian eet altijd het liefst puree.’

‘Jonas,’ zei ik.

‘Hoe bedoel je, Jonas?’

‘Je zei Kristian.’

Ze keek een beetje verward en schudde haar hoofd, alsof ze niet precies begreep wat ik bedoelde. Maar net toen ik het wilde uitleggen hoorde ik boven een deur opengaan en voeten zwaar en traag de trap af komen. Even later kwam Jonas binnen en knikte me toe met een verlegen maar vriendelijke glimlach. Zijn haar was langer dan toen ik hem voor het laatst had gezien en ik vroeg me af waarom hij het niet kort liet knippen, want die jongen had prachtige jukbeenderen, en als ik ze had gehad, zou ik er volop mee te koop lopen.

‘Hoe gaat het, oom Odran?’ vroeg hij.

‘Prima, Jonas,’ zei ik. ‘Ben je weer gegroeid sinds ik je voor het laatst heb gezien?’

‘Hij is nooit opgehouden met groeien, die knul,’ zei Hannah.

‘Misschien een beetje,’ zei Jonas.

‘En je haar?’ vroeg ik, en ik probeerde vriendelijk te klinken. ‘Is dat nu in de mode?’

‘Weet ik niet,’ zei hij schouderophalend.

‘Hij moet eens naar de kapper, dat vind ik,’ zei Hannah. ‘Wil je niet eens naar de kapper, jongen?’ vroeg ze, terwijl ze zich naar hem omdraaide.

‘Als jij me drie vijftig geeft,’ zei hij. ‘Ik heb geen cent te makken momenteel.’

‘Nou, je hoeft mij niet aan te kijken,’ zei Hannah, die zich afwendde. ‘Ik heb al problemen genoeg. Ik zal je eens wat vertellen, Odran. Mevrouw Byrne op het werk, die zei dat ik beter moet opletten, want anders... Normaal zou ik het niet erg vinden, maar ik doe dat werk al acht jaar langer dan zij.’

‘Ja, dat zei je al,’ zei ik terwijl ik de laatste hap van het ene broodje at en aan het volgende begon. ‘Wil je niet zitten, Jonas?’ vroeg ik, maar hij schudde zijn hoofd.

‘Ik kwam alleen maar iets te drinken halen,’ zei hij, terwijl hij naar de keuken liep.

‘Hoe gaat het met je studie?’ vroeg ik.

‘Best,’ zei hij terwijl hij de koelkast opentrok en erin keek. Zijn gezicht verried zowel teleurstelling als berusting over wat hij daar aantrof.

‘Die jongen zit altijd met zijn neus in de boeken,’ zei Hannah. ‘Maar hij heeft dan ook een goed stel hersens.’

‘Weet je al wat je wilt worden, Jonas?’ vroeg ik.

Hij mompelde iets, maar ik kon het niet verstaan. Iets eigenge-reids, nam ik aan.

‘Hij kan worden wat hij maar wil, die knul,’ zei Hannah, met haar ogen op het gezicht van George W. Bush gericht, die zijn inaugurele rede hield.

‘Ik weet het nog niet precies,’ zei Jonas, die de woonkamer weer binnenkwam en even naar Bush keek. ‘Met een diploma Engels kun je eigenlijk niet zo veel, maar ik zou het wel graag willen.’

‘Je gaat mij toch niet achterna, hè?’ vroeg ik.

Hij lachte en schudde zijn hoofd, maar niet op een vervelende manier, en hij bloosde een beetje. ‘Ik denk het niet, oom Odran. Sorry.’

‘Je zou veel slechter terecht kunnen komen, jongen,’ zei Hannah.

‘Je oom heeft het toch heel goed voor elkaar?’

‘Dat weet ik,’ zei Jonas. ‘Ik wou niet...’

‘Ik plaag je maar,’ zei ik; ik had geen zin in excuses. ‘Je bent nog maar zestien. Als een zestienjarige vandaag de dag wil doen wat ik doe, dan is dat vragen om problemen bij zijn vrienden, zou ik zeggen.’

‘Dat bedoel ik niet,’ zei Jonas, en keek me recht aan.

‘Had je al gehoord dat er een artikel van hem in de krant heeft bestaan?’ vroeg Hannah.

‘Hè, ma,’ zei Jonas, die nu in de richting van de deur schuifelde.

‘Wat?’ zei ik, terwijl ik opkeek.

‘Een artikel,’ herhaalde ze. ‘In de *Sunday Tribune*.’

‘Een artikel?’ vroeg ik fronsend. ‘Wat voor artikel?’

‘Het was geen artikel,’ zei Jonas, die nu hevig bloosde. ‘Het was een verhaal. En het stelde eigenlijk niet zo veel voor.’

‘Hoe bedoel je, het stelde niet zo veel voor?’ vroeg Hannah, die hem rechtop zat aan te kijken. ‘Staat er ooit iemand van ons met zijn naam in de krant?’

‘Bedoel je een kort verhaal?’ vroeg ik. Ik zette mijn bord neer en draaide me zijn kant op. ‘Fictie, bedoel je?’

Hij knikte, maar durfde me niet aan te kijken.

‘Wanneer dan?’

‘Een paar weken geleden.’

‘Goh, Jonas, dat had je moeten laten weten. Ik had het graag gelezen. Maar toch gefeliciteerd. Een verhaal dus? Wil je dat gaan doen? Boeken schrijven?’

Hij haalde zijn schouders op en keek bijna net zo opgelaten als vorig jaar toen ik die ongepaste opmerking had gemaakt op de begrafenis. Ik richtte me weer op de televisie om hem verder ongemak te besparen. ‘Nou, ik hoop dat je succes hebt,’ zei ik. ‘Dat is een geweldig streven.’

Ik hoorde hem de kamer uit sloffen en begon te lachen. Hoofdschuddend wendde ik me tot Hannah, die de tv-gids zat te bestuderen. ‘Goh, schrijver,’ zei ik.

‘Het is een heel eind lopen van Brow Head naar Banba’s Crown,’ zei ze, een antwoord dat ik nogal raadselachtig vond klinken. Even later legde ze de gids neer en keek me aan alsof ze me totaal niet herkende.

‘Je hebt nooit verteld wat er is gebeurd met meneer Flynn,’ zei ze.

‘Met wie?’ vroeg ik. Ik pijnigde mijn hersenen, ik kon me geen enkele Flynn voor de geest halen.

Ze schudde haar hoofd om het van zich af te zetten, stond op en liep naar de keuken. Ik bleef verward achter. ‘Ik ga thee zetten,’ zei ze. ‘Jij ook een kopje?’

‘Ja, graag.’

Toen ze een paar minuten later terugkwam in de woonkamer, had ze twee kopjes koffie bij zich, maar ik zei niets. Ik dacht dat ze misschien te veel aan haar hoofd had; ze kwam zo afwezig over.

‘Gaat het wel goed, Hannah?’ vroeg ik. ‘Het lijkt wel of je jezelf niet bent. Je zit toch niet ergens over te piekeren, hè?’

Daar dacht ze over na. ‘Ik wilde het er eigenlijk niet over hebben,’ zei ze, terwijl ze samenzweerderig vooroverboog. ‘Maar het is dat jij erover begint. Tussen ons gezegd en gezwezen: volgens mij gaat het helemaal niet goed met Kristian. Hij heeft vaak vreselijke hoofdpijn. Maar gaat hij naar de dokter? Probeer jij het eens tegen hem te zeggen, naar mij luistert hij niet.’

Ik keek haar niet-begrijpend aan. Ik wist niet goed wat ik moest zeggen, wat ze hiermee zou bedoelen. ‘Kristian?’ zei ik ten slotte, het enige wat ik kon uitbrengen. ‘Maar die is dood.’

Ze starde me aan alsof ik haar een klap in het gezicht had gegeven. ‘En jij denkt dat ik dat niet meer weet?’ zei ze. ‘Ik heb hem toch zelf begraven? Waarom zeg je nou zoiets?’